SELF-EFFICACY U ŠTUDENTOV UČITEĽSKÝCH ODBOROV PREZENČNÉHO A KOMBINOVANÉHO ŠTÚDIA

SELF-EFFICACY OF PRE-SERVICE TEACHERS IN FULL-TIME AND EXTERNAL STUDY

Martin Fico[1]

[1] Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova Univerzita, Brno

Abstrakt

Tento text je zameraný na výskum subjektívne vnímaných pedagogických schopností (self-efficacy). Súbor tvorili študenti rôznych učiteľských odborov prezenčného a kombinovaného štúdia na Pedagogickej fakulte Masarykovej Univerzity. Tento kvantitatívny výskum bol realizovaný prostredníctvom vlastného výskumného nástroja – self-efficacy škály. Ten bol vytvorený na základe Global Teachers' Key Competences Framework (TKCOM, 2018) a skúma self-efficacy v dvoch dimenziách a to v dimenzii Inklúzia a dimenzii Manažment triedy – podpora. Takto skonštruovaný výskumný nástroj sa ukázal byť reliabilný a validný. Výsledky poukazujú na rozdiely v subjektívne vnímaných pedagogických schopnostiach respondentov na základe formy štúdia, dĺžky pedagogickej praxe, ale aj medzi niektorými odbormi.

Kľúčové slová: *subjektívne vnímané schopnosti, pedagogické schopnosti, budúci učitelia, študenti učiteľstva*

Abstract

This text is focused on the research of self-efficacy. The group consisted of pre-service teachers in full-time and part-time study at the Faculty of Education of Masaryk University in Brno. This quantitative research was carried out through our own research tool—self-efficacy scale. The research tool was created on the basis of the Global Teachers' Key Competences Framework (TKCOM, 2018) and examines self-efficacy in two dimensions, the "Inclusion" and the "Class Management—Support". The research tool constructed in this way proved to be reliable. The results point to differences in the subjectively perceived pedagogical abilities of respondents based on the form of study, length of pedagogical practice, but also between fields of study.

Keywords: *self-efficacy, pedagogical skills, future teachers, teacher students*

1 Teoretický úvod

Self-efficacy vysvetľuje jej autor ako presvedčenie ľudí o svojich schopnostiach dosahovať určitú výkonnosť (Bandura, 1997). Toto presvedčenie o svojich schopnostiach so sebou prináša aj praktické dôsledky. Jedinci – v tomto príspevku učitelia, ktorí sa vnímajú ako veľmi schopní, si veria a pristupujú k náročnejším problémom a úlohám ako k výzve, ktorú treba splniť. Naopak tí, ktorí vnímajú svoje schopnosti slabšie, sa náročnejším úlohám radšej vyhnú, pretože sa obávajú, že by ich nedokázali splniť a preukázali by sa tak ich nedostatočné schopnosti (Gavora & Majerčíková, 2012; Gavora et al., 2020).

2 Metodológia výskumu

Cieľom výskumu je zmerať subjektívne vnímané pedagogické schopnosti (self-efficacy) smerujúce k inklúzii a podpornému riadeniu triedy u študentov učiteľstva na Pedagogickej fakulte Masarykovej Univerzity. Vo výskume si stanovujem za cieľ zistiť prípadné rozdiely medzi študentmi dennej a kombinovanej formy štúdia, prípadne medzi študentmi rôznych odborov.

Pri konštrukcii výskumného nástroja som vychádzal z Global Teacher's Competences Framework (2018) a odporúčaní Banduru (2006). Podrobný postup konštrukcie výskumného nástroja uvádzam v inom príspevku (v recenznom konaní). Self-efficacy škála použitá v tomto výskume skúma subjektívne vnímané pedagogické schopnosti v oblastiach inklúzie manažmentu triedy zameranom na podporu žiakov. Nástroj pozostával z päťbodovej Likertovej škály a ďalších údajov ako odbor, dĺžka praxe, forma štúdia, stupeň štúdia a otázka na zrozumiteľnosť otázok.

Výskumný súbor tvorilo spolu 223 študentov bakalárskeho aj magisterského štúdia, pričom 102 z nich študovalo v kombinovanej forme a 121 v dennej. Zastúpené boli odbory od sociálnych a prírodných vied, až po tzv. výchovy a jazyky. Zber dát prebiehal pomocou e-mailov od vyučujúcich pedagogicko-psychologických predmetov, pričom sme oslovovali študentov od 2. ročníka bakalárskeho štúdia až po 1. ročník nadväzujúceho magisterského štúdia. Takýto výber ponúkal dostatočnú diverzitu v dĺžke praxe, zamerania ale aj v objeme znalostí.

K štatistickému vyhodnoteniu dát som využíval softvér SPSS.

3 Výsledky

3.1 Výskumný nástroj

Exploračná faktorová analýza odhalila dve dimenzie, ktoré sýti dokopy sedem položiek. KMO (0.752) a Bartlettov test (0.000) poukázali na to, že položky sú vhodné pre faktorovú analýzu. Prvú dimenziu, ktorú som pomenoval „Inklúzia" sýtia štyri položky s vnútornou reliabilitou $\alpha = 0.76$. Druhá dimenzia, ktorá je pomenovaná „Manažment triedy – podpora" obsahuje tri položky s vnútornou reliabilitou $\alpha = 0.72$. Ako sa preukázalo, dimenzie spolu čiastočne korelujú (0.396) a spoločne vysvetľujú viac ako 61 % variability. Ako uvádzajú Rabušic, Soukup a Mareš (2019), nástroj s danými hodnotami je považovaný za funkčný a dostatočne reliabilný.

3.2 Zaujímavé zistenia

Tak ako aj v iných výskumoch self-efficacy u učiteľov, aj v týchto dátach sa preukázal rozdiel v subjektívnom vnímaní svojich (pedagogických) schopností u skúsenejších a menej skúsených študentov. Toto tvrdenie podporujú výsledky, ktoré hovoria o signifikantnom rozdiele medzi výsledkami študentov so žiadnou až kratšou pedagogickou praxou (0–2 roky) a študentov s dlhšou praxou (viac ako 2 roky), v prospech tých skúsenejších. Podobne vyznieva aj rozdiel medzi študentmi bakalárskeho a magisterského štúdia, v ktorom sú výsledky vyššie u tých magisterských.

Signifikantný rozdiel sa objavil aj v porovnaní študentov prezenčného a kombinovaného štúdia, pričom študenti kombinovaného štúdia preukazujú vyššie self-efficacy v oboch dimenziách. Na podporu žiakov orientovaný manažment triedy zvládajú podľa dát respondenti v priemere viditeľne lepšie ako podporu inklúzie. Tento rozdiel sa preukázal na celom súbore, ale aj pri rozdelení do menších kategórií.

Vnímanie jednotlivých schopností študentmi učiteľstva môže súvisieť aj s odbormi, ktorým sa venujú. Študenti sociálno-vedných odborov sa cítili istejší v podpore inklúzie oproti študentom prírodovedných odborov, rovnako na podporu orientovanom manažmente triedy, avšak tam už boli rozdiely pomerne tesné.

Všetky spomenuté výsledky vyšli pomocou t-testov ako signifikantné.

4 Závery a diskusia

Stanovené ciele sa podarilo naplniť. Potvrdili sa zistenia z predošlých výskumov, že dĺžka praxe (skúseností) súvisí so self-efficacy. Zároveň sa ukazujú rozdiely medzi študentmi jednotlivých odborov, ktorých príčiny je možné skúmať v ďalších výskumoch. Taktiež z dát vyplýva, že si viac dôverujú študenti kombinovanej formy štúdia ako študenti prezenčnej formy, ale v mojom súbore bol prítomný aj rozdiel v dĺžke pedagogickej praxe, ktorá bola u študentov kombinovaného štúdia dlhšia a môže byť aj príčinou daného rozdielu. Budúci učitelia si viac veria v na podporu orientovanom manažmente triedy ako v podpore inklúzie, čo otvára ďalším výskumníkom priestor na zistenie príčiny a prípadne spôsobu, ako v tejto oblasti zvýšiť schopnosti študentov.

Poďakovanie

Tento príspevok je súčasťou projektu MUNI/A/1481/2020 „Aktuální výzvy v profesi učitele 21. století“, ktorý je realizovaný Katedrou pedagogiky na Pedagogickej fakulte MU.

5 Literatúra

Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control* (1st ed.). Worth Publishers.

Bandura, A. (2006). *Guide for constructing self-efficacy scales. In Pajares, F., Urdan, T. (Eds.) Self-efficacy beliefs of adolescents.* Greenwich: Information Ade Publishing.

Gavora, P., Majerčíková, J. (2012). Vnímaná zdatnosť (self-efficacy) učiteľa: oblasť vyučovania a oblasť spolupráce s rodičmi. *Pedagogická Orientace*, *22*(2), 205–221. https://doi.org/10.5817/pedor2012-2-205

Gavora, P., Mareš, J., Svatoš T., Wiegerová, A. (2020). *Self efficacy v edukačních souvislostech II.* Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

TKCOM (2018). *Global Teachers' Key Competences Framework.* TKCOM.

Wiegerová, A.; Svatoš, T.; Pavelková, I.; Mareš, J.; Hrabal, V.; Ficová, L.; Gavora, P. (2012). *Self efficacy v edukačních souvislostech II.* Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.